

Žerjavića iz 1989. u skladu su s prethodnima: u općini/području Dubrovnik ukupno su ubijene 973 osobe, od čega je bilo 560 boraca i 413 civilnih žrtava. Od 973 osobe u naseljima je ubijeno 286 osoba, a od toga je 890 Hrvata.

I na području cijele Dalmacije najveći broj civila stradao je od saveznika NDH, njemačkih i talijanskih vojnih postrojbi i četnika. Dodala bih da je, suprotno od toga, na području Zagreba, sa snažnim NOP-om i partizanskim jedinicama, najveći broj civila Hrvata stradao od ustaških vojnih postrojbi i policije.

Mirošević u knjizi donosi i mnogo pojedinačnih slučajeva poginulih Talijana, ustaša, četnika i Nijemaca, bez statističkih podataka.

U cjelini mislim da treba zaključiti da je autor uložio veliki napor u istraživanje, a rezultat je najiscrpniji i znanstveno nepristran i dokumentiran prikaz prilika i događaja u kotaru Dubrovnik za vrijeme Drugoga svjetskog rata, kakav je danas rijedak. Prednost je što su događaji prikazani u živom ritmu i plastično. Zato će knjiga nesumnjivo privući pozornost i šire publike.

BRANKA BOBAN

Árpád Hornyák, *Hungarian-Yugoslav Diplomatic Relations 1918-1927*, Translated from the Hungarian by Thomas J. and Helen D. DeKornfeld (Boulder, Colorado; Wayne, New Jersey: Social Science Monographs; Center for Hungarian Studies and Publications, Inc., 2013), x + 426 str.

Ovo je prijevod na engleski jezik knjige mađarskoga povjesničara Árpáda Hornyáka, koja je u izvorniku na mađarskom jeziku objavljena 2004. godine. Knjiga se bavi diplomatskim odnosima Mađarske i jugoslavenske države, odnosno Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) od kraja Prvoga svjetskog rata do 1927. godine.

Autor knjige Árpád Hornyák predaje povijest na Sveučilištu u Pečuhu, suradnik je Instituta za povijest Mađarske akademije znanosti, a u svojem znanstvenom i istraživačkom radu posebno se koncentrirao na mađarsko-jugoslavenske odnose tijekom XX. stoljeća.

Knjiga je podijeljena na tri glavne cjeline: "From the Liberal Democratic Revolution to the Deposition of the House of Habsburg" (str. 1 – 124), "After the Royal Coups" (str. 125 – 182) i "The Détente" (str. 183 – 280).

Autor odnose između Mađarske i Kraljevine SHS u spomenutom razdoblju uvijek sagledava i objašnjava u širem europskom kontekstu, prateći odnose i položaj i drugih, njima susjednih zemalja kao i tada vodećih europskih sila poput Francuske i Velike Britanije.

Prvu cjelinu, "From the Liberal Democratic Revolution to the Deposition of the House of Habsburg" ("Od liberalno-demokratske revolucije do svrgavanja Habsburgovaca"), autor započinje razmatranjem stanja na kraju Prvoga svjetskog rata, kada je sklopljeno primirje između nove mađarske vlade i sila Antante, pri čemu su snage

Antante, odnosno novih država (primjerice Kraljevine SHS i Čehoslovačke) zaposjele dijelove teritorija dotadašnje Ugarske. Konačne granice Mađarske prema susjednim državama određene su 1920. Trianonskim mirovnim ugovorom, kojim su Mađari izgubili dvije trećine područja koja su do 1918. bila dio Ugarske. U međuvremenu je u Mađarskoj tijekom 1919. uspostavljena i kratkotrajna Sovjetska Republika. Veoma važnu ulogu u odnosima između Mađarske i jugoslavenske države imao je i dvostruki, oba puta neuspješan, pokušaj austrijskoga cara i ugarskoga kralja Karla da se vrati na prijestolje u Mađarskoj. Razumljivo, eventualni povratak habsburškoga vladara bio je neprihvatljiv Kraljevini SHS i Čehoslovačkoj, kao i Rumunjskoj, koje su u tome vidjele opasnost od eventualnoga pokušaja obnove Austro-Ugarske Monarhije. Uostalom, to je i vodilo stvaranju "Male antante" među trima spomenutim državama, saveza koji je u prvom redu bio usmjeren protiv Mađarske.

U drugoj cjelini, "After the Royal Coups" ("Nakon kraljevih prevrata"), autor prikazuje prilike nakon drugoga neuspješnog Karlova pokušaja da u Mađarskoj povрати svoju krunu. Činjenica da su sami Mađari, odnosno regent Miklós Horthy i mađarska vlada, onemogućili Karlov pokušaj povratka na vlast dobro je djelovala kod velikih europskih sila pokazujući da Mađarska nema namjeru avanturističkim potezima ugroziti tek uspostavljen mir u Europi. Također se Budimpešta u većoj mjeri okrenula stabilizaciji unutrašnjega stanja i više nije pokazivala namjeru povratiti dijelove teritorija izgubljene slomom Austro-Ugarske Monarhije. Mađarska je u to vrijeme pristupila i Društvu naroda.

Početak 1920-ih nova točka neslaganja između Mađarske i Kraljevine SHS bilo je pitanje odobravanja međunarodnoga kredita Mađarskoj, što je bilo povezano s pitanjem ratne odštete koju je Mađarska morala isplatiti Kraljevini SHS, ali je konačno u vezi s tim postignut sporazum Beograda i Budimpešte.

U trećoj cjelini, "The Détente" ("Zatopljivanje odnosa"), autor zaključuje da se tijekom 1924. zbililo više događaja koji su otvorili mogućnost za novo razdoblje mirnijih i stabilnijih odnosa među europskim državama. To je stvaralo i perspektivu boljih diplomatskih kao i gospodarskih veza između Mađarske i Kraljevine SHS. Usto, u tom je razdoblju Kraljevina Italija težila ostvariti utjecaj u Dunavskom bazenu, što se reflektiralo na njezine odnose s Kraljevinom SHS i Mađarskom. Zapravo će krajem razdoblja obrađenog u ovoj knjizi, odnosno početkom 1927., Mađarska i Italija potpisati sporazum o prijateljstvu, čime su pregovori o eventualnom poboljšanju odnosa Beograda i Budimpešte zapravo propali te će se Kraljevina SHS još snažnije povezati sa svojim saveznicama u Maloj antanti i Francuskom. Nasuprot tome, za Budimpeštu je sporazum s Talijanima značio veliki diplomatski uspjeh, a istovremeno je ponovno otvarao nade Budimpešte za eventualnu reviziju nepovoljnoga mirovnog sporazuma iz Trianona.

Nakon tri glavne cjeline knjige, koje detaljno prikazuju odnose Mađarske i Kraljevine SHS od 1918. do 1927., slijede bilješke (str. 281 – 382). Zatim autor donosi osvrt na korištene izvore i literaturu (str. 383 – 394) te popis korištenih arhivskih i objavljenih izvora i literature (str. 395 – 410). Kada je riječ o arhivskim izvorima, autor se osim dokumentima iz Mađarskoga državnog arhiva koristio i onima iz Arhiva Jugoslavije i Državnoga arhiva u Londonu.

Na samom kraju knjige nalaze se tri zemljovida, od kojih prvi prikazuje granice “povijesne Mađarske”, odnosno Ugarske, drugi granice Mađarske predviđene određenim neostvarenim planovima iz 1920., a treći teritorije koji su priključeni Mađarskoj krajem 1930-ih i početkom 1940-ih. Slijedi kazalo osobnih imena i zemljopisnih pojmova te kratak životopis autora knjige.

Ova knjiga detaljno prikazuje i analizira diplomatske odnose Mađarske i Kraljevine SHS u prvih desetak godina nakon Prvoga svjetskog rata, pri čemu te odnose sagledava u širem kontekstu odnosa među važnim europskim državama te je u tom smislu važna i za sve hrvatske povjesničare koji se bave tim razdobljem i tom problematikom.

NIKICA BARIĆ

Pieter M. Judson, *The Habsburg Empire. A New History* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2016), 567 str.

Pieter M. Judson nizozemski je povjesničar, pisac i profesor povijesti (voditelj Odjela za povijest) na Europskom sveučilišnom institutu u Firenci (Italija). Diplomirao je povijest i njemački jezik na Swarthmore Collegeu 1978., a doktorirao na Sveučilištu Columbia 1982. (oboje u Sjedinjenim Američkim Državama). Dobitnik je brojnih nagrada, a područja njegova znanstvenoga istraživanja su Srednja, Istočna i Jugoistočna Europa u XIX. i XX. stoljeću, komparativna carstva, europski nacionalizmi, pogranična područja, fašizam te povijest seksualnosti i rodova (spolova). Osim materinje nizozemskog, govori nekoliko stranih jezika (češki, njemački, engleski, talijanski, slovenski, francuski), pa je zanimljivo pregledati njegov opus korištenja izvornom arhivskom građom na tim jezicima.

Habsburško Carstvo. Nova povijest njegova je šesta knjiga, objavljena 2016. godine. Napisana je kao sinteza povijesti habsburških zemalja od doba Marije Terezije do 1925. (dakle i nakon raspada Monarhije i stvaranja novih država 1918.), s epilogom koji analizira habsburško nasljeđe na spomenutom prostoru. Podnaslov *Nova povijest* naglašava drukčiji pristup od dosadašnje historiografije s anglosaskoga govornog područja, temeljene na tezi “anakronističkoga carstva osuđenog na propast” (uglavnom u odnosu na pretposljednje razdoblje od 1880. do 1914. godine). Knjiga se sastoji od uvoda, osam poglavlja, pogovora, bilježaka, zahvala te kazala pojmova.

U uvodu (str. 1 – 15) autor objašnjava osnovne motive i teze knjige: nudi pregled povijesnoga razvitka zajedničkih institucija carstva koje su oblikovale svakodnevni (imperijalni i lokalni) život i alternativnu osnovu prilikom takve analize za buduće istraživanje. Konkretno, na primjeru habsburškoga koncepta nacije, izgradnje središnjih i lokalnih institucija vlasti, parlamentarizma, etniciteta i kulturnoga identiteta. Pozornost se uvelike obraća i na ekonomske aspekte izgradnje države i planski pristup vladajuće dinastije u njezinu formiranju .

Prvo poglavlje (“Slučajno carstvo”, str. 16 – 50) opisuje nastanak habsburške države u klasičnom smislu: institucionalnu, političku, vojnu, ekonomsku, društvenu i kulturnu